

Basår och mångfald

**En studie av studenter antagna till
behörighetsgivande förutbildning på sju
lärosäten åren 2005-2016**

Förord

Det är fortsatt viktigt att de tekniska- och naturvetenskapliga högskoleutbildningarna lyckas attrahera duktiga och motiverade studenter för fortsatta studier. Inte minst för att nå större balans mellan könen, men också en större mångfald genom breddad rekrytering.

Den här rapporten fokuserar på vilken bakgrund studenter som börjar basårsutbildningar har och på vilket sätt den utbildningsformen kan bidra till breddad rekrytering till ingenjörsutbildningarna. Rapporten ger ett viktigt kunskapsbidrag kring en utbildning som för många är tämligen okänd och som på vissa håll dessutom är ifrågasatt.

Vi vill med rapporten visa att basårsutbildningar tillför ingenjörsutbildningar något värdefullt och att de därmed måste få finnas kvar och utvecklas.

Stockholm januari 2018

Per Berglund
Prodekanus, ansvarig för utbildning
KTH

Amelie von Zweigbergk
Avdelningschef, industriell utveckling
Teknikföretagen

Sammanfattning

Den här studiens övergripande resultat är att basårutbildningar breddar rekryteringen till ingenjörutbildningar. Detta gäller framförallt den sociala delen av begreppet breddad rekrytering, det är en större andel studenter vars föräldrar har en kort utbildningsbakgrund som kommer från basårutbildning både till korta och långa ingenjörutbildningar jämfört med de studenter som antas via gymnasiebetyg och högskoleprov. Basårutbildningen ger också ingenjörutbildningarna en större bredd avseende gymnasiebakgrund. Förutom den förväntade breddningen i form av studenter som har en bakgrund från samhällsvetenskapliga eller ekonomiska gymnasieprogram är det en överraskande stor andel studenter som kommer från gymnasieskolans yrkesprogram.

Basårutbildningarna bidrar med ungefär lika stor andel studenter som har en utländsk bakgrund som den vanliga programantagningen. Det är dock en större andel studenter med utländsk bakgrund som går vidare från basår till ingenjörstudier än som har en svensk bakgrund. Och den totala andelen studenter som under den studerade perioden har påbörjat en programutbildning och som tidigare har gått en basårutbildning har ökat. En allt större del av rekryteringen till ingenjörutbildningarna bygger alltså på studenter som tidigare har gått på en basårutbildning.

Rapporten ger en ögonblicksbild av hur det ser ut på högskolorna i hela landet med avseende på basårutbildningar, men rapporten fokuserar på basårsstudenternas bakgrund på sju lärosäten. Studien baseras på antagningsstatistik till basårutbildning och ingenjörutbildning från sju lärosäten. Till antagningsstatistiken har kopplats ett antal personuppgifter från SCB:s register så att olika jämförelser kan göras. De personuppgifter som kopplats till antagningsstatistiken är vilka gymnasieprogram studenterna kommer från, vilken utbildningsbakgrund deras föräldrar har och i vilken utsträckning som de har en svensk eller utländsk bakgrund. Den här rapporten är därför troligen den första mer övergripande rapport som gjorts om basårutbildningar på många år.

Det faktum att denna rapport är den första om basårutbildningar på många år, visar på ett behov av ett tydligare myndighetsansvar för denna utbildningsform. Och i anslutning till det behöver förordningen som utbildningen grundar sig i uppdateras och omarbetas, med fördel så att den breddade rekryteringen kommer mer i fokus.

Inledning

Arbetslivet ställer allt större krav på bredare kompetenser och därmed även större krav på de examinerade studenterna. En utbildningsmiljö som präglas av mångfald och studerande med olika gymnasial utbildningsbakgrund och erfarenheter gynnar en sådan kompetensutveckling under studietiden.

Teknikföretagen har under flera år försökt att uppmärksamma tekniskt basår, som av enskilda universitet och högskolor pekats ut som ett bra sätt att rekrytera nya grupper av ingenjörstudenter. Det har dock visat sig svårt att belägga dessa enskilda uttalanden med konkreta bevis, inte minst i form av samlad statistik från flera universitet och högskolor. KTH har exempelvis kunnat visa att studenter från tekniskt basår har klarat de efterföljande ingenjörstudierna på KTH minst lika bra eller bättre jämfört med studenter från andra antagningskvoter avseende både prestationsgrad, examinering och de har dessutom lägre avhoppsfrekvens. Andra lärosäten har kunnat visa liknande resultat för det egna lärosätet. Det som har saknats i den typ av undersökningar som KTH och andra lärosäten har gjort, är vilken bakgrund studenterna har med avseende på gymnasieprogram, föräldrars studiebakgrund, utländsk/svenska bakgrund etc.

Behörighetsgivande förutbildning, vanligtvis kallat basår, är en udda fågel i utbildningslandskapet, men som totalt sett har en betydande volym i form av antal förstahandssökande och utbildningsplatser. På några lärosäten är basårutbildningen t.o.m. det enskilt största utbildningsprogrammet sett till antal förstahandssökande. Det udda i sammanhanget är att basårutbildningen formellt sett befinner sig mellan gymnasieskolans utbildningar och högskolans utbildningar, vilket i praktiken exempelvis betyder att det inte gjorts uppföljningar på samma sätt som för exempelvis gymnasie- eller högskoleutbildningar.

Samtidigt förs det stundtals en diskussion om universitet och högskolor överhuvudtaget ska bedriva den här typen av verksamhet, som ju i grunden inte är högskoleutbildning. Skälen för att ifrågasätta basårutbildningars existens handlar, förutom ovanstående skäl av mer principiell art, om att basårutbildningen "stjäl" resurser från vanlig högskoleutbildning, att det finns andra utbildningsanordnare som kan ge den nödvändiga kompletterande utbildningen (Komvux) samt att söktrycket till ingenjörutbildningar numera är relativt bra.

Huvudsyftet med studien har varit att se om basårutbildningar breddar rekryteringen till ingenjörutbildningarna. Med breddad rekrytering avses att göra utbildningar mer inkluderande för studentgrupper som är underrepresenterade. Social och etnisk snedrekrytering brukar diskuteras och förklaras i relation till föräldrarnas utbildningsnivå respektive utländsk eller svensk bakgrund varför dessa parametrar finns med i studiens underlag. Tillsammans med studenternas gymnasiebakgrund i form av gymnasieprogram och genomsnittlig betygspoäng samt studier av könsfördelningen av de antagna studenterna ger det studien ett bra underlag för slutsatser och diskussion.

I detta projekt har vi:

- tagit fram bakgrundsfakta för studenterna på basår från sju olika universitet och högskolor.
- genomfört jämförande studier av bakgrundsfakta för de som valt att fortsätta med programstudier och de som av olika anledningar ej fullföljt basåret eller valt annan sysselsättning.
- jämfört denna statistik med motsvarande bakgrundsfakta för studenterna som blir antagna till ingenjörstudier via gymnasiebetyg och högskoleprov.

Studien är därmed inte heltäckande för alla universitet och högskolor, men det är så vitt vi känner till den första gemensamma studien av detta slag, och bidrar till en bättre förståelse för hur de studenter som varit registrerade på en basårutbildning skiljer sig från de som

kommer in på ingenjörstudier via den normala antagningen. För mer om studiens genomförande, se bilaga 1.

Rapporten är resultatet av ett samarbetsprojekt mellan KTH och Teknikföretagen och har genomförts under 2017. Lars Källander, KTH, och Per Fagrell, Teknikföretagen ansvarar för studien och rapportens innehåll. Ett stort tack riktas till inblandade personer på de sex lärosäten som förutom KTH ingår i studien.

Bakgrund

Behörighetsgivande förutbildning till utbildningar inom högskolan har funnits i många år, i många former och med olika utbildningsanordnare. Det finns behörighetsgivande förutbildning i form av basår och basterminer, med sikte på exempelvis naturvetenskapliga/tekniska och teologiska högskoleutbildningar. Det finns också förutbildningar i form av språkkurser, exempelvis för utländska studenter. Den här studien fokuserar på behörighetsgivande förutbildningar som leder till fortsatta studier inom det naturvetenskapliga/tekniska området. I den fortsatta texten kallas dessa för basår eller basårsutbildning oavsett längd och inriktning.

Verksamheten bedrivs på universitet och högskolor och regleras i en särskild förordning, SFS 2007:432 Förordning om behörighetsgivande förutbildning vid universitet och högskolor. Utbildningen kan sägas ligga i gränslandet mellan gymnasieskola och högskola; den ger inga högskolepoäng men följer i många fall ett högskolepedagogiskt upplägg, den ger inte gymnasiebetyg men är på gymnasial nivå. Detta faktum gör även att verksamheten hamnar mellan olika myndigheters ansvarsområden; varken Skolverket/Skolinspektionen eller Universitetskanslersämbetet (UKÄ, f.d. Högskoleverket) har gjort någon uppföljning av basårsutbildning efter att det gemensamma NOT-projektet avslutades i början på 2000-talet.

Idén med basårsutbildning startades på Högskolan i Luleå 1973. Målet var då "att personer med examen från samhällsvetenskaplig och ekonomisk linje på gymnasiet ska kunna söka M-linjen" (LTU, 2017). Liknande verksamhet genomfördes under en tid i Uppsala från 1976. I slutet på 1980-talet ökade oron för brist på sökande till tekniska utbildningar vilket gjorde att även andra universitet genomförde försök med basårsutbildningar. Möjligheten att komplettera högskolebehörighet via fristående kurser fanns även under denna tid via Komvux.

I juni 1992 beslutade regeringen att anta förordningen om behörighetsgivande förutbildning (SFS 1992:819) och samma hösttermin arrangerade 26 lärosäten basårsutbildningar med totalt 1 200 platser (Skolverket & Verket för högskoleservice, 1994). Tanken var att knyta utbildningen närmare högskolan genom att låta högskolorna genomföra utbildningen, samtidigt som studenterna skulle bli antagna till en ordinarie utbildningsplats. Tidiga problem som kom fram genom frågor till studenterna var oklarheter om platsgaranti samt vilka andra högskolor basåret kunde ge behörighet till (ibid.).

I samband med regeringsbeslutet 1992 utgick ett särskilt utbildningsanslag för behörighetsgivande förutbildning enligt den nya förordningen. Från höstterminen 1997 har högskolorna inte längre fått särskild tilldelning av resurser för att driva basårsutbildningar. Lärosätena har fått avsätta medel för sina basårsutbildningar inom ramen för det ordinarie utbildningsuppdraget, även kallat takbeloppet.

Antalet studenter på basår ökade snabbt från de ca 1 200 som fanns vid starten 1992. Redan 1996/97 fanns nära 3 600 platser på basår inom högskolan, dessutom fanns det ca 4 000 platser inom Komvux. Därefter har antalet utbildningsplatser på basår inom högskolan varit tämligen konstant i många år för att i slutet av 00-talet återigen öka och nu de senaste två-tre åren minska något igen. Se diagram 1 för utvecklingen de senaste ca tio åren.

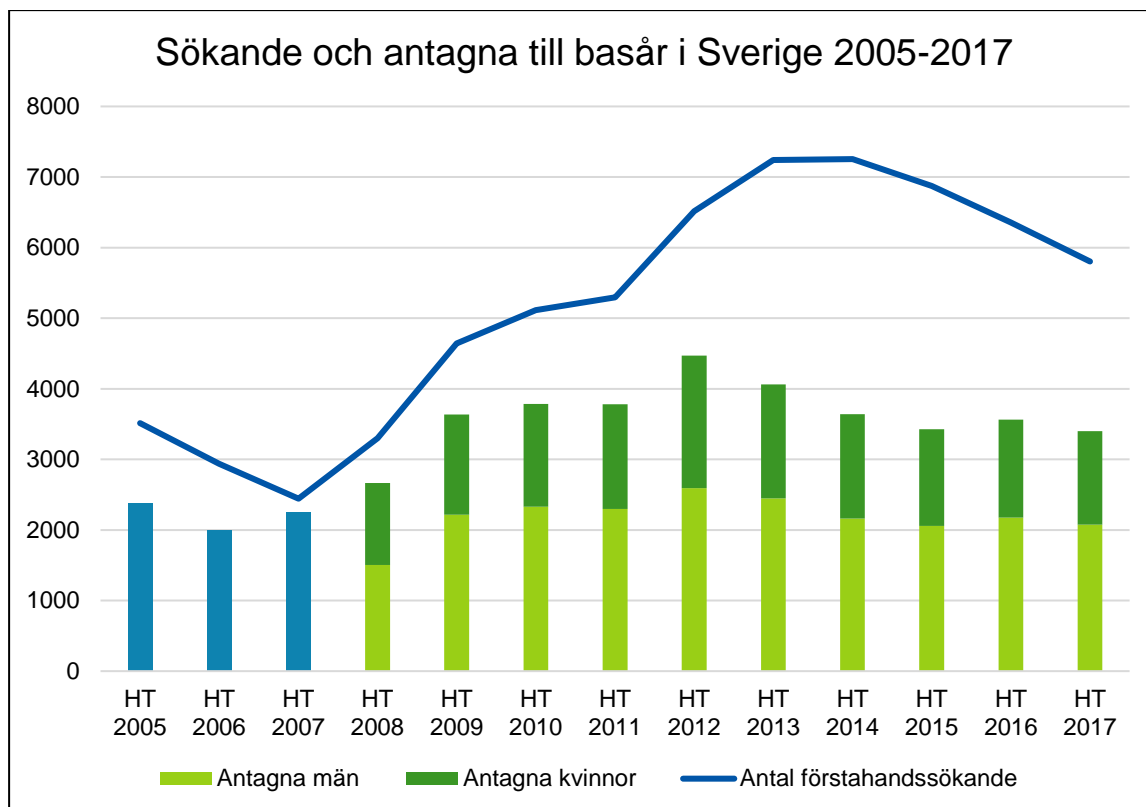

Diagram 1. Totalt antal förstahandssökande och antagna till basårutbildningar i Sverige 2005-2017. Observera att i statistiken före 2008 går det inte att särskilja könsfördelningen. Källa: www.uhr.se.

Det har egentligen inte skett någon större förändring eller utveckling av innehållet i basårutbildningar genom åren. De förändringar som gjorts har varit följder av förändringar i gymnasieskolan och/eller behörighets-/antagningsregler till högskolan.

Varför anordnar universitet och högskolor basår?

Enligt förordningen om behörighetsgivande förutbildning vid universitet och högskolor från 2007 får utbildningen "erbjudas i anslutning till alla utbildningsprogram som börjar på grundnivå och som vänder sig till nybörjare, om det finns brist på sökande och det finns ett behov på arbetsmarknaden av utbildad arbetskraft" (SFS 2007:432, §3). På vissa lärosäten har basårutbildningen fortfarande kvar detta ursprungliga syfte. Men med tanke på bland annat ett historiskt sett ganska bra söktryck totalt till ingenjörsutbildningarna de senaste åren, så måste det finnas flera olika anledningar för universitet och högskolor att anordna basårutbildning.

Från ett ännu ej avslutat examensarbete från KTH hämtar vi några preliminära slutsatser av kvalitativ art som bland annat presenterats på en ingenjörsutbildningskonferens 2015 (Bryntesson, Cederborg Wincent & Fagrell, 2015). Examensarbetet försöker kvalitativt besvara frågan varför universitet och högskolor anordnar basårutbildningar och har kommit fram till fem olika, men till viss del överlappande, anledningar. Ett lärosäte kan ha angett en eller flera av nedanstående anledningar.

Fler studenter

På lärosäten där för få studenter söker till deras ingenjörsutbildningar finns det ursprungliga syftet med basårutbildningar fortfarande kvar. Att få fler studenter ger en starkt rekrytering och gör det möjligt att fylla lärosätets studieplatser med behöriga studenter utan större hänsyn till vilka studenter som antas.

Breddad rekrytering

En annan anledning är att bredda rekryteringen. Breddad rekrytering avser här ett fokus på olika minoriteter av studenter inom ingenjörsutbildningen, t.ex. kvinnor, studenter med utländsk bakgrund eller från studieovana miljöer.

Bättre studenter

Rekrytering via basår med syfte att ta in studenter med så stor studiekapacitet som möjligt, trots att man förmodligen kan ta in behöriga studenter via andra antagningskvoter. I detta fall handlar det inte om att ta in studenter till utbildningar med lågt söktryck, men genom basårsutbildningen blir dessa studenter bättre förberedda på fortsatta studier och klarar dessa bättre. Här kan det även finnas studenter som redan är behöriga till ingenjörsutbildningar men som antingen är osäkra på sin studieförmåga eller som vill öka sin chans att komma in på en specifik utbildning via garantiplatser.

Ekonomisk flexibilitet

Som regelverket ser ut för högskoleutbildning idag så måste ett lärosäte som tar in studenter till en utbildning garantera dessa studenter möjligheten att få läsa hela sin utbildning. Detta gör att varje utbildning ett lärosäte erbjuder binder upp en mängd pengar i det antal år utbildningen pågår. För en civilingenjörsutbildning betyder det att lärosätet binder upp medel i minst 5 år.

Behörighetsgivande förutbildning får inte vara längre än ett år och kommer därför inte att binda upp medel i mer än ett år. Ett lärosäte kan då välja att använda basåret som en typ av buffert då man har medel över men inte vet om detta är en långsiktig situation.

Samhällsansvar

En sista anledning som examensarbetet har identifierat handlar om en känsla om samhällsansvar, att det är viktigt att möjligheten för studenter att "välja om" finns och att basårsutbildning erbjuder denna möjlighet. Detta uttryck för att lärosätet tar ett samhällsansvar anges av alla lärosäten som ingått i examensarbetets studie, oavsett om huvudanledningen för att ge basårsutbildningar är fler studenter, andra studenter eller bättre studenter.

Varför väljer studenter en basårsutbildning?

Även om det ligger utanför den här studiens huvudfokus så kan några anledningar till varför studenter väljer att påbörja basårsutbildningar behöva nämnas. Slutsatserna vi drar här bygger på samtal och diskussioner med studenter, lärare och administratörer på högskolornas basårsutbildningar och ingenjörsutbildningar.

Den främsta anledningen att välja en basårsutbildning är för att läsa upp sin behörighet, till viss del beroende på att man vill "korrigera" sitt gymnasieval som gjordes redan vid 16-årsåldern. Komvux skulle kunna lösa detta, men för de studenter som vi pratat med har Komvux aldrig varit ett alternativ till basår. Basårsutbildning ger mer än "bara" behörigheten till fortsatta ingenjörsutbildningar, det som brukar nämnas först är att utbildningens sammanhang och upplägg är "högskolelikt". Det har med andra ord för många studenter en betydelse att basårsutbildning förläggs i högskolans lokaler, nära andra högskoleutbildningar, och har en hög grad av självständiga studier precis som övriga högskoleutbildningar. Inte minst för ungdomar som kommer från en studieovan miljö och/eller är osäkra på sin studieförmåga sägs detta ha en stor betydelse, basårsutbildning är en bra ingång och övergång till fortsatta studier. Vid starten på basårsutbildningen är kanske inte den fortsatta ingenjörinriktningen bestämd eller färdigtänkt för många studenter. Återigen ger högskolemiljön, både i kontakter med högskolelärare och äldre studenter, en möjlighet att känna efter vad som passar bäst för fortsättningen.

För vissa studenter, i princip uteslutande på lärosäten som har konkurrens till sina ingenjörsutbildningar, har valet av basårsutbildning en mer strategisk betydelse som går ut på att prestera så bra på sin basårsutbildning att man därefter kan utnyttja en s.k. garantiplats för

fortsatta ingenjörstudier på ett program som man redan är inriktad på när man börjar basårutbildningen. Vi har förstått att lärosätena hanterar s.k. garantiplatser eller förtursplatser på olika sätt. Detta hanteras dock inte vidare i denna studie.

Basår idag

En ögonblicksbild från den centrala antagningen till höstterminen 2017 visar att basårutbildningar hade ca 5 800 förstahandssökande och drygt 3 400 antogs till utbildningar på 21 universitet och högskolor i Sverige. Av de antagna var 39 % kvinnor och 75 % var 24 år eller yngre. Under läsåret tillkommer dessutom de som påbörjar en bastermin under vårterminen 2018. Som jämförelse hade ca 5 000 personer en högskoleingenjörutbildning som sitt förstahandsval inför hösten 2017 och drygt 4 300 antogs. Det är alltså ett högre söktryck till basårutbildningar än till högskoleingenjörutbildningar. På KTH och Chalmers är basåret till och med det mest sökta utbildningsprogrammet, det har fler förstahandssökande än t.ex. arkitektprogrammet eller industriell ekonomi. Se tabell 1.

	KTH	Chalmers
Tekniskt basår	1044	808
Arkitektutbildning	908	506
Industriell ekonomi, civilingenjör	721	538

Tabell 1. Antal förstahandssökande till höstterminen 2017. Källa: antagningsstatistik från www.uhr.se. För KTH har förstahandssökande för basårprogrammen Campus, Flemingsberg och Södertälje summerats.

De senaste tio åren har söktrycket till basårutbildningar i princip följt mönstret för söktrycket till civil- och högskoleingenjörutbildningar. Se diagram 2.

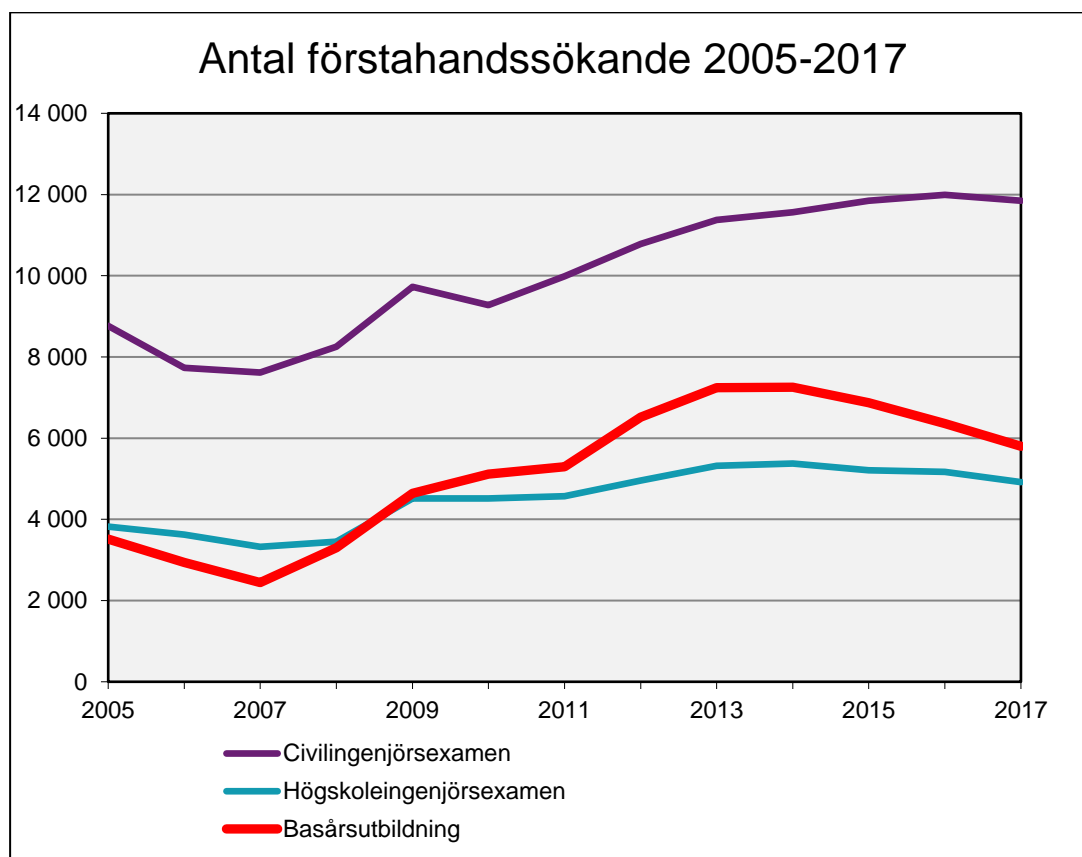

Diagram 2. Förstahandssökande till basår och ingenjörutbildningar 2005-2017. Källa: www.uka.se och www.uhr.se.

Generellt krävs grundläggande högskolebehörighet med tillägget matematik 2 alt. matematik B för att kunna söka till en basårsutbildning. En person som redan är behörig till efterföljande högskoleutbildning har rätt att söka och antas till en basårsutbildning enligt nuvarande juridiska bedömning. Detta benämns vanligen som "överbehörighet" och i avsnittet om gymnasiebakgrund återkommer en diskussion om detta.

Basårsutbildningar kan något förenklat delas in i tre olika grupper:

- Tekniskt basår, med tydlig koppling till ingenjörsutbildningar både vad gäller platsgaranti och kurser.
- Naturvetenskapligt basår, ger bredare behörigheter utan koppling till ingenjörsutbildningar.
- Tekniskt/Naturvetenskapligt basår, ger platsgaranti till ingenjörsutbildningar men ger en bredare behörighet.

I statistiken i denna rapport ingår basårsutbildningar som enligt en översiktlig bedömning kan leda till att studenterna blir behöriga till någon typ av ingenjörsutbildning. Det kan finnas en viss, men rimligen mycket marginell, felkälla här. Som nämnts tidigare finns det även andra typer av basår, t.ex. skogligt basår och teologiskt basår. Dessa behandlas inte vidare här.

Andelen kvinnor i basårsutbildningar är totalt ca 40 % över hela landet och har så varit under en ganska lång period. Könsskillnaderna mellan olika basårsutbildningar följer ungefär samma mönster som på efterföljande ingenjörsutbildningar. Basårsutbildningar som förbereder mot data- och elektrotekniska ingenjörsutbildningar har en låg andel kvinnliga studenter, ca 5–15 %, medan basår som leder till typiskt sett kvinnodominerade ingenjörsutbildningar inom exempelvis kemi, miljö och bioteknik har en andel på 55-65 % kvinnliga studenter. Extremen är en basårsutbildning som förbereder studenterna för textilingenjörsprogrammet på Högskolan i Borås som hösten 2017 antog 89 % kvinnliga studenter.

Kvantitativa resultat

Allmänt om basår på de sju lärosätena

Basårsutbildningen är naturligt nog olika stor på de sju lärosätena som ingår i studien. Antalet antagna skiftar dessutom relativt mycket, både uppåt och nedåt, över den studerade perioden. Se tabell 2. Jämför även utvecklingen i riket i diagram 1.

	2005	2010	2015
CTH	257	203	267
HiG	73	82	157
HV	54	89	104
JU	52	160	155
KaU	102	76	158
KTH	678	751	798
UmU	200	340	136
Alla	1 416	1 701	1 775

Tabell 2. Antal antagna studenter till basårsutbildning på de sju lärosätena.

Andelen studenter som under den studerade perioden har påbörjat en programutbildning och som tidigare har gått en basårsutbildning har ökat. 2006 hade 9 % av alla antagna programstudenter tidigare gått en basårsutbildning. 2016 hade andelen ökat till ca 15 %. Fler och fler ingenjörstudenter har med andra ord en bakgrund från en basårsutbildning. På KTH hade 25 % av alla som hösten 2016 antogs till ett civilingenjörsprogram en bakgrund från en basårsutbildning. 15 % av de som antogs till en högskoleingenjörsutbildning på KTH vid samma tidpunkt hade tidigare gått en basårsutbildning.

Direktövergången från de som tar sig genom en basårsutbildning till en programutbildning på de sju högskolorna i studien har ökat från 37 % 2005/06 till 58 % 2015/16. På KTH och Chalmers är direktövergången nu 67-68 %. Förhållandet mellan övergång till korta respektive långa ingenjörsutbildningar är sådant att ungefär dubbelt så många fortsätter på en lång ingenjörsutbildning som på en kort ingenjörsutbildning. Inga större förändringar har skett med avseende på denna parameter mellan 2006 och 2016. Det finns dock en trend att kvinnorna i större utsträckning väljer att fortsätta på en längre ingenjörsutbildning och omvänt att männen i ökande utsträckning väljer kortare ingenjörsutbildningar.

Könsfördelning

Andelen kvinnor som börjar basår på de sju lärosätena som ingår i studien har totalt sett ökat de år som studien avser. Dock har andelen sjunkit på vissa lärosäten och ökat på andra. Se tabell 3 och 4. Sammanfattningsvis visar resultaten i studien att andelen kvinnor på basårsutbildningar följer ungefär samma mönster som på ingenjörsutbildningarna och som noteras tidigare är trenden att fler och fler kvinnor väljer att fortsätta på långa ingenjörsutbildningar efter basårsutbildningen.

Reg.år	Antagna TB	Reg.år	Antagna 180 HP inkl TB	Antagna >180 HP inkl TB
2005	30%	2006	27%	27%
2010	29%	2011	29%	31%
2015	34%	2016	28%	35%

Tabell 3. Andelen kvinnor totalt på de sju lärosäten på basårsutbildning respektive efterföljande ingenjörsutbildning. TB=tekniskt basår.

Reg.år	CTH	HiG	HV	JU	KaU	KTH	UmU
2005	30%	47%	20%	19%	44%	23%	45%
2010	33%	33%	20%	16%	36%	27%	37%
2015	41%	25%	30%	30%	28%	36%	34%

Tabell 4. Andelen kvinnor på basårsutbildning på respektive lärosäte.

Gymnasiebakgrund

I studien har vi tagit fram basårsstudenternas gymnasiebakgrund med avseende på vilket gymnasieprogram de tidigare har gått. På samma sätt har gymnasiebakgrunden för alla som antagits till ingenjörsutbildningar det efterföljande året tagits fram. Precis som för övriga parametrar har vi plockat ut statistik från tre basårsantagningar och tre efterföljande programantagningar. För just denna parameter finns det dock flera anledningar att inte redovisa jämförande statistik för alla tre tillfällen. Ett skäl är att förändringarna i gymnasieskolans programstruktur i och med gymnasiereformen 2011 ger en del pedagogiska utmaningar i hur materialet ska presenteras på ett överblickbart och någorlunda lättförståeligt sätt. Ett annat och kanske viktigare skäl är att det inte skett några stora förändringar över tid. Vi väljer därför att i denna redovisning koncentrera oss på antagningen 2015 respektive 2016.

Gymnasiebakgrunden har av SCB grupperats till följande grupper:

- Naturvetenskapsprogrammet (NA)
- Samhällsvetenskapsprogrammet (SA)
- Teknikprogrammet (TE)
- Ekonomiprogrammet (EK)
- Estetiska programmet och Humanistiska programmet (ES/HU)
- El- och energiprogrammet (EE)
- Övriga gymnasieprogram

Eftersom de första fem programmen/grupperingarna inkluderar samtliga nationella högskoleförberedande gymnasieprogram, är vår och SCB:s tolkning att gruppen *övriga gymnasieprogram* innehåller alla yrkesprogram utom el- och energiprogrammet, som i denna undersökning har tillräckligt stort underlag för att bilda en egen grupp. Det kan noteras att totalt saknas uppgifter om gymnasiebakgrund för 7 % av basårsstudenterna som antogs 2015. Vi har inte kompenserat för detta bortfall utan behandlar detta som en egen grupp i det följande.

Det första vi kan konstatera är att samhällsvetenskapsprogrammet är det största enskilda programmet vad gäller gymnasiebakgrund på samtliga sju lärosätens basårsutbildningar. Andelen varierar mellan 26 och 38 % på de sju lärosätena. Hälften av basårsstudenterna kom hösten 2015 från något av samhällsvetenskapsprogrammet, ekonomiprogrammet, estetiska programmet eller humanistiska programmet. Nio plus nio procent kom från naturvetenskapsprogrammet respektive teknikprogrammet. Sju procent kom från el- och energiprogrammet och 18 % från gruppen övriga program. Totalt kom alltså 25 % av alla basårsstudenter från ett yrkesprogram på gymnasieskolan. Se diagram 3.

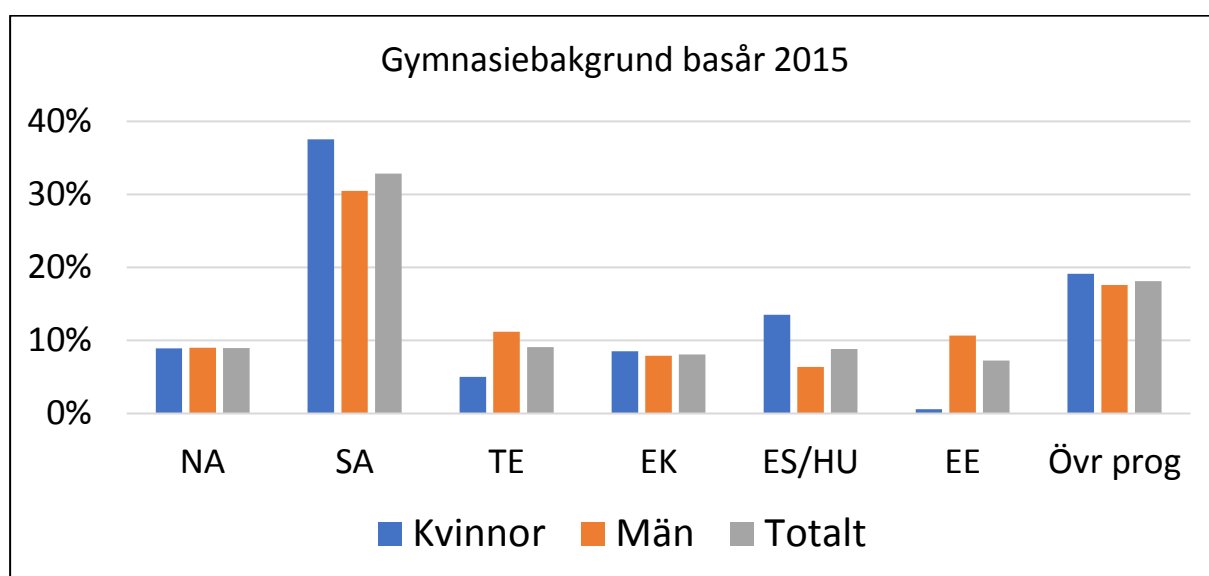

Diagram 3. Gymnasiebakgrund för basårsstudenter på de sju lärosätena hösten 2015.

Bakgrundsprofilen skiljer sig på de olika lärosätena och genomgående är andelen basårsstudenter som kommer från ett yrkesprogram högre på lärosäten som ligger utanför storstadsområdena Stockholm och Göteborg. På Högskolan i Gävle var t.ex. andelen basårsstudenter som kom från ett yrkesprogram hela 42 %. För bakgrundsprofilen på enskilda lärosäten vid antagningen hösten 2015 till basårsutbildning, se bilaga 2.

Den könsmässiga fördelningen när det gäller gymnasiebakgrunden bjuder inte på några överraskningar. Andelen kvinnor är lägre från teknikprogrammet och nära noll på el- och energiprogrammet men i gengäld betydligt högre på samhällsvetenskapsprogrammet och estetiska/humanistiska programmet. Den jämna könsfördelningen i gruppen *övriga program* antyder att basårsutbildningen även lockar elever som inte gått de manligt dominerade yrkesprogrammen bygg- och anläggningsprogrammet, fordons- och transportprogrammet, industritekniska programmet samt VVS- och fastighetsprogrammet.

I inledningen av rapporten nämndes begreppet "överbehörighet", dvs. när en person som redan är behörig till efterföljande högskoleutbildning söker till en basårsutbildning. Hur stor andel av de som söker till en basårsutbildning som är överbehöriga går inte exakt att utreda här, främst för att statistiken enbart anger vilket gymnasieprogram som eleven har gått, inte exakt vilka kurser som eleven har gått inom ramen för sitt gymnasieprogram. Inte ens alla

som gått naturvetenskapsprogrammet kan automatiskt anses vara överbehöriga eftersom det finns en inriktning på programmet som inte ger den särskilda behörighet som behövs för åtminstone alla längre ingenjörsutbildningar. Än mindre kan alla elever som kommer från teknikprogrammet per automatik anses vara överbehöriga, där är det omvänt enbart en av programmets inriktningar som, utan egna val av eleven, ger särskild behörighet för längre ingenjörsutbildningar. Däremot sätter detta resonemang rimligen en övre gräns för hur stor andel av basårsstudenterna som i någon mån kan anses vara överbehöriga. Enligt redovisningen ovan så kom nio plus nio procent av basårsstudenterna från naturvetenskapsprogrammet respektive teknikprogrammet. Vi finner det helt osannolikt att andelen överbehöriga skulle vara större än så. Rimligen är den omvänt sett betydligt lägre än så. Här finns dock skäl att utreda vidare, både för att hitta förklaringar till den stora andelen basårsstudenter som har en bakgrund från yrkesprogram och för att mer i detalj ta reda på hur många som faktiskt är överbehöriga. Sammanfattningsvis lockar basåret till sig studenter som inte enbart kommer från samhällsvetenskapsprogrammet och ekonomiprogrammet (se bakgrundsbeskrivningen till basårstudier sida 7) även om den gruppen tillsammans fortfarande är den absolut största.

I övergången från basår till efterföljande ingenjörstudier ändras bakgrundsprofilen med avseende på gymnasiebakgrund. Och här väljer vi att summera de som kommer från samhällsvetenskapsprogrammet och ekonomiprogrammet. Nedanstående diagram (diagram 4) kan kräva lite förklaring och läshjälp. I den vänstra grupperingen återfinns samma bakgrundsprofil som redovisades i diagram 3, förutom att samhällsvetenskapsprogrammet och ekonomiprogrammet slagits ihop. I nästkommande gruppering till höger återfinns bakgrundsprofilen för de basårsstudenter som fortsätter med en kortare ingenjörstudier. Därefter presenteras bakgrundsprofilen för de som antas via gymnasiebetyg eller högskoleprov (i fortsättningen kallade "normalantagna") till kortare ingenjörstudier. På liknande sätt presenteras sedan bakgrundsprofilen för basårsstudenter som går vidare till en längre ingenjörstudier respektive bakgrundsprofilen för normalantagna till längre ingenjörstudier.

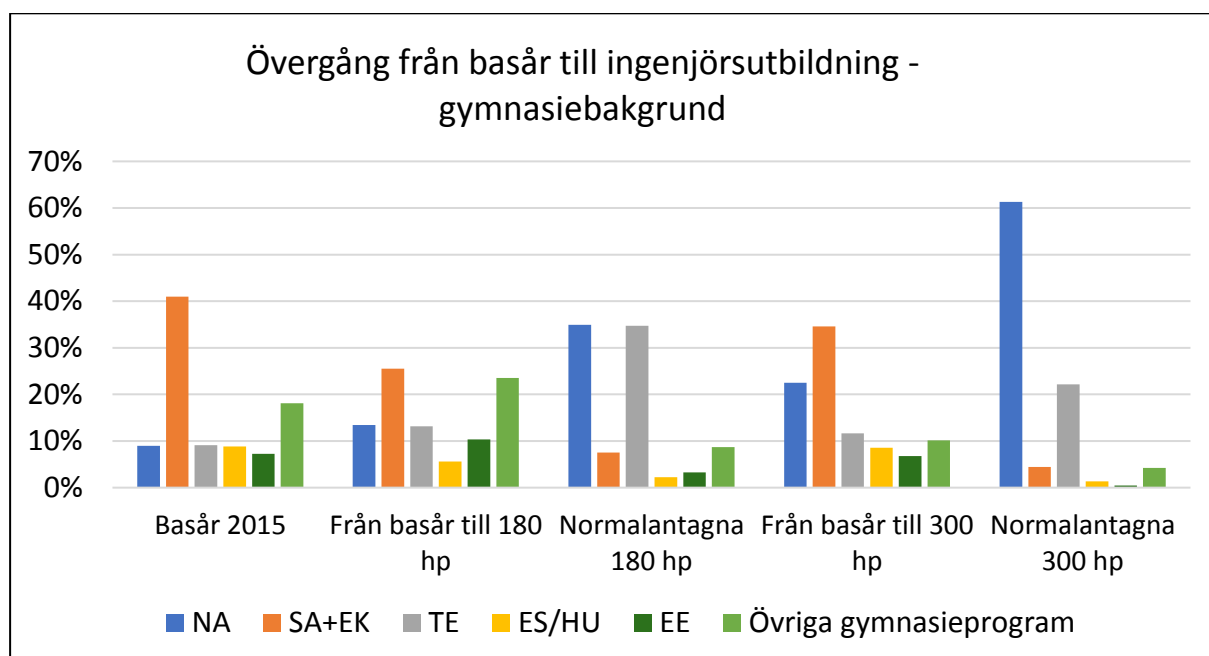

Diagram 4. Jämförelser av gymnasiebakgrund vid övergång från basårstudier till efterföljande ingenjörstudier. Antagningen hösten 2015 respektive 2016 summerat för alla sju lärosäten.

Först kan vi konstatera att bakgrundsprofilerna för de normalantagna till korta respektive långa ingenjörsutbildningar ser ut som förväntat. Till korta ingenjörsutbildningar är det en jämn och dominerande fördelning mellan studenter som kommer från naturvetenskapsprogrammet och teknikprogrammet medan naturvetenskapsprogrammet helt dominerar gymnasiebakgrunden för de som antas till långa ingenjörsutbildningar via gymnasiebetyg eller högskoleprov.

Nästa slutsats som kan dras är att det är en större andel av studenterna som kommer från naturvetenskapsprogrammet och teknikprogrammet som går vidare till både korta och långa ingenjörsutbildningar. Framförallt gäller detta studenter med NA-bakgrund som går över till långa ingenjörsutbildningar. Det är kanske inte heller så förvånande, rimligen har de bättre förutsättningar med sig från gymnasieskolan. Antingen kanske det bara saknas en eller ett par kurser eller också är de rentav redan behöriga för efterföljande utbildning.

Omvänt så är det en mindre andel studenter från SA och EK som går vidare till ingenjörsutbildning, både till långa och korta program. Däremot ökar andelen studenter som har en bakgrund från yrkesprogram på de korta ingenjörsutbildningarna. Ytterligare en slutsats av detta är därför att basårsstudenter som kommer från yrkesprogram i större utsträckning övergår till efterföljande (korta) ingenjörsutbildningar än basårsstudenter från SA och EK, trots att basårsutbildningarna i någon mening är utformade för att passa den senare gruppen bäst.

En avslutande jämförelse med avseende på denna parameter är mellan de som antas till ingenjörsutbildning efter en basårsutbildning och de som antas via gymnasiebetyg och högskoleprov. Här kan vi se (diagram 4) att det till den korta ingenjörsutbildningen antas ca tre gånger så många med en gymnasiebakgrund från yrkesprogram från basårsutbildningar (34 %) jämfört med de normaltantagna (12 %). Vid antagningen till lång ingenjörsutbildning är det fyra gånger så många i motsvarande jämförelse (17 % jämfört med 4 %).

En övergripande slutsats för parametern gymnasiebakgrund är därför att basårsutbildningen i hög grad leder till en breddad rekrytering av ingenjörsutbildningarna.

Meritvärde

Genomsnittlig betygspoäng, i fortsättningen benämnt meritvärde, har tagits fram för de studenter som antagits till basårsutbildning respektive ingenjörsutbildning. Med meritvärde avses den genomsnittliga betygspoängen från gymnasieskolan för hela gruppen som antagits till en viss utbildningstyp, dvs basår, kort ingenjörsutbildning eller lång ingenjörsutbildning. På samma sätt som för gymnasiebakgrunden är det här är en svår parameter att göra jämförelser med över tid. Detta av flera anledningar: förändringar i gymnasieskolans struktur, ändrat betygssystem, förändringar i högskolans antagningssystem etc. Dessutom kan det vara missvisande att försöka jämföra meritvärdet mellan olika lärosäten då vissa har konkurrens om utbildningsplatserna på basårsutbildningen och/eller ingenjörsutbildningarna, andra har det inte utan antar alla behöriga sökande. Det senare kan dra ner meritvärdet vilket i någon mån gör det meningslöst att försöka göra jämförelser. Även på två lärosäten som har ett högt söktryck till sina basårsutbildningar, KTH och Chalmers, är det vanskligt att göra jämförelser för meritvärdet då KTH antar drygt dubbelt så många studenter till basårsutbildningar jämfört med Chalmers. Det är därmed kanske inte så överraskande att Chalmers har ett högre meritvärde för antagning till basårsutbildning än vad KTH har.

Generellt sett har meritvärdet för antagna till basårsutbildningar ökat från 14,20 år 2005 till 15,13 år 2015 och på samtliga lärosäten hade kvinnor vid antagningen 2015 ett högre meritvärde än män. Se tabell 5. Det går dock inte att avgöra om ökningen av meritvärdet betyder att det är en större konkurrens om platserna till basårsutbildning eller om det är en följd av en allmän ökning av svenska gymnasieelevers meritvärde, det ligger utanför den här studiens omfattning. Ökningen av meritvärdet är dessutom koncentrerat till KTH, Chalmers och Umeå universitet. På övriga lärosäten har meritvärdet minskat eller varit i stort sätt oförändrat.

Lärosäte	Kön	2005	2010	2015
		Meritvärde	Meritvärde	Meritvärde
CTH	Kvinnor	15,63	17,67	17,15
	Män	14,47	16,68	16,45
	Totalt	14,80	16,98	16,73
HiG	Kvinnor	15,69	13,70	14,03
	Män	14,04	13,78	12,76
	Totalt	14,87	13,75	13,09
HV	Kvinnor	13,28	13,63	14,31
	Män	14,02	12,68	13,18
	Totalt	13,86	12,91	13,52
JU	Kvinnor	14,47	14,26	14,87
	Män	13,94	13,60	13,60
	Totalt	14,00	13,71	13,96
KaU	Kvinnor	16,31	15,99	15,45
	Män	12,91	13,96	13,68
	Totalt	15,55	14,66	14,30
KTH	Kvinnor	15,03	15,82	16,37
	Män	13,30	14,16	14,90
	Totalt	13,71	14,65	15,41
UmU	Kvinnor	15,30	15,63	16,57
	Män	13,52	13,78	15,34
	Totalt	14,33	14,44	15,75
Totalt	Kvinnor	15,32	15,76	16,08
	Män	13,70	14,25	14,63
	Totalt	14,20	14,70	15,13

Tabell 5. Genomsnittligt meritvärde från gymnasieskolan för antagna till basårsutbildning 2005, 2010 och 2015.

Vid övergången från basårsutbildning till ingenjörstudier sker förändringar i meritvärdet, men det är svårt att dra säkra och generella slutsatser. Se diagram 5. Det verkar dock som att de som har ett högre meritvärde från gymnasieskolan i något större utsträckning söker sig vidare till långa ingenjörstudier än till korta ingenjörstudier. Det är med andra ord något högre meritvärde för gruppen basårsstudenter som antas till långa ingenjörstudier jämfört med korta ingenjörstudier.

Till de korta ingenjörstudier på KTH och Chalmers har studenterna som kommer från basårsutbildning ett högre meritvärde än de som antas direkt på gymnasiebetyg, för övriga fem lärosäten i studien är det sammantaget tvärtom.

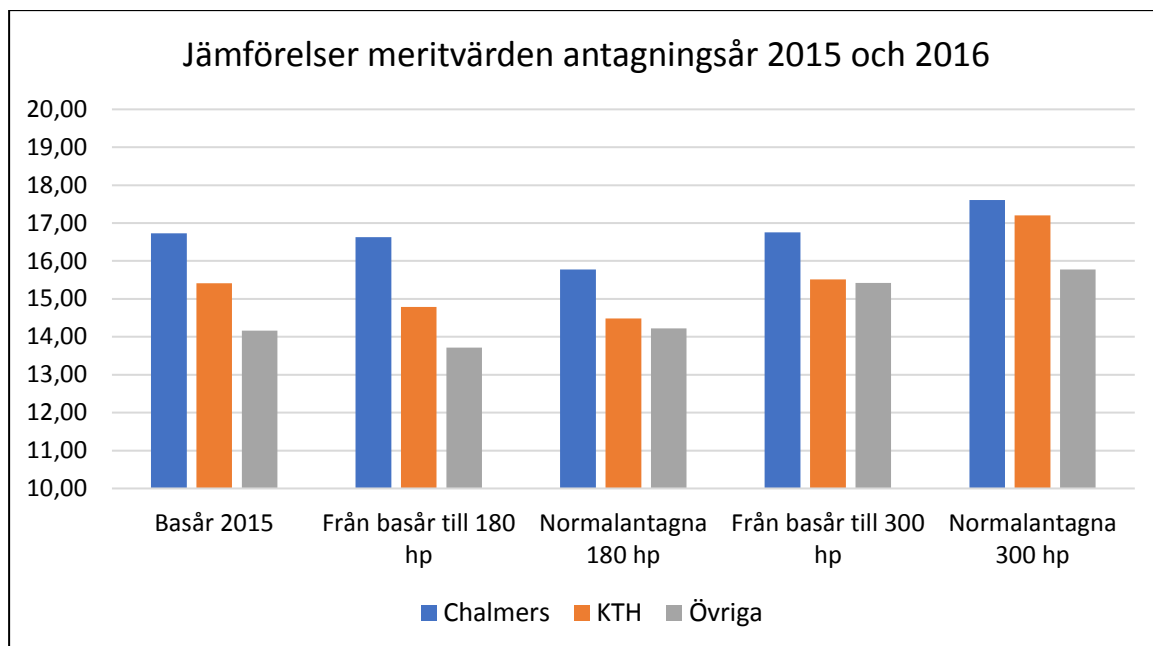

Diagram 5. Meritvärde för antagna till basårsutbildning 2015 respektive programutbildning 2016.

Utländsk/svensk bakgrund

På liknande sätt som för parametern gymnasiebakgrund har vi tagit fram födelsedata för studenter som antagits till basårsutbildning respektive efterföljande programutbildning. I den följande redovisningen är materialet indelat i "svensk bakgrund" och "utländsk bakgrund". Med utländsk bakgrund avses här SCB:s standarddefinition "född utomlands" eller "född i Sverige med båda föräldrarna utrikes födda". Databortfallet för denna parameter är i jämförelse med bortfallet för gymnasiebakgrund försumbart.

Vid antagning till basårsutbildning är andelen studenter med utländsk bakgrund ca 20 % under den studerade perioden med totalt sett små förändringar över tid. Könsfördelningen är överlag jämn varför den för enkelhetens skull inte redovisas separat i nedanstående tabell. Mellan lärosäten är det dock betydande skillnader och över tid har det på enskilda lärosäten skett både upp- och nedgångar i andelen basårsstudenter som har utländsk bakgrund. Se tabell 6.

	2005	2010	2015
CTH	20%	9%	13%
HiG	2%	19%	27%
HV	13%	15%	23%
JU	10%	21%	20%
KaU	15%	10%	13%
KTH	30%	27%	23%
UmU	9%	7%	4%
Totalt	21%	18%	19%

Tabell 6. Andelen antagna basårsstudenter med utländsk bakgrund.

Det är svårt att entydigt avgöra om detta är höga eller låga siffror, det skulle behöva göras en jämförelse med "normalpopulationen" i regionen eller möjligen ännu hellre för varje lärosätes rekryteringsområde för att avgöra om basårsutbildningen på respektive lärosäte har en hög eller låg andel studenter med utländsk bakgrund. Vi kan dock konstatera att de två största tekniska lärosätena, KTH och Chalmers, i ena fallet (KTH) har en klart vikande trend som

dock fortfarande är högre än genomsnittet och i det andra fallet (Chalmers) hela tiden har legat på eller under genomsnittet för de sju lärosätena i studien.

Även om det är svårt att avgöra om ovanstående siffror generellt sett är höga eller låga så går det här att göra jämförelser med de "normalantagna" till ingenjörsutbildningarna, vilket görs i det följande. Till korta ingenjörsutbildningar var andelen studenter med utländsk bakgrund 30 % på de sju lärosätena vid antagningen 2016 baserat på gymnasiebetyg och högskoleprov och på de långa ingenjörsutbildningarna var andelen 21 %. Basårsutbildningar ligger med andra ord på samma nivå som långa ingenjörsutbildningar, men lägre än korta ingenjörsutbildningar.

Noterbart är dock att vid övergång från basårsutbildning till efterföljande ingenjörsutbildningar ökar andelen med utländsk bakgrund något. Totalt sett ökar andelen från 19 % med utländsk bakgrund som antogs till basårsutbildning till 22 % med utländsk bakgrund som antas till efterföljande ingenjörsutbildning. Ökningen är lika stor oavsett om vi tittar på övergången till kort eller lång ingenjörsutbildning. Det är alltså förhållandevis fler studenter med en utländsk bakgrund som fortsätter på ingenjörsutbildningar efter sina basårsstudier än studenter med svensk bakgrund.

Även här finns lokala/regionala skillnader, inte minst mellan KTH och Chalmers. KTH har nästan överlag dubbelt så stor andel studenter med utländsk bakgrund som Chalmers, oavsett om vi tittar på antagna till basår eller till ingenjörsutbildning eller om vi tittar på övergång från basår till ingenjörsutbildning. Se diagram 6. Återigen skulle man behöva göra en jämförelse med hur det ser ut i regionen eller eventuellt lärosätenas rekryteringsområden för att avgöra om detta egentligen är några avvikelser från det normala.

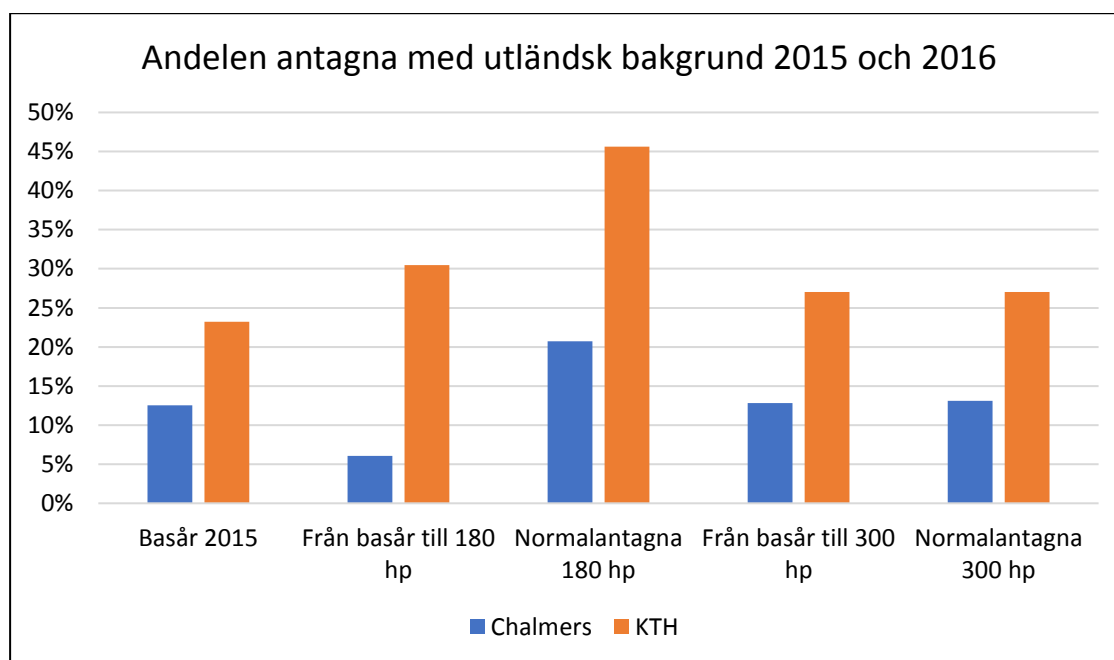

Diagram 6. Jämförelse mellan andelen studenter med utländsk bakgrund på Chalmers och KTH.

Sammanfattningsvis bidrar basårsutbildningarna med ungefär lika stor andel studenter som har en utländsk bakgrund som den vanliga programantagningen, något mindre på de korta ingenjörsutbildningarna. Det är dock intressant att notera att det är fler med utländsk bakgrund som går vidare från basår till ingenjörsstudier än de som har en svensk bakgrund.

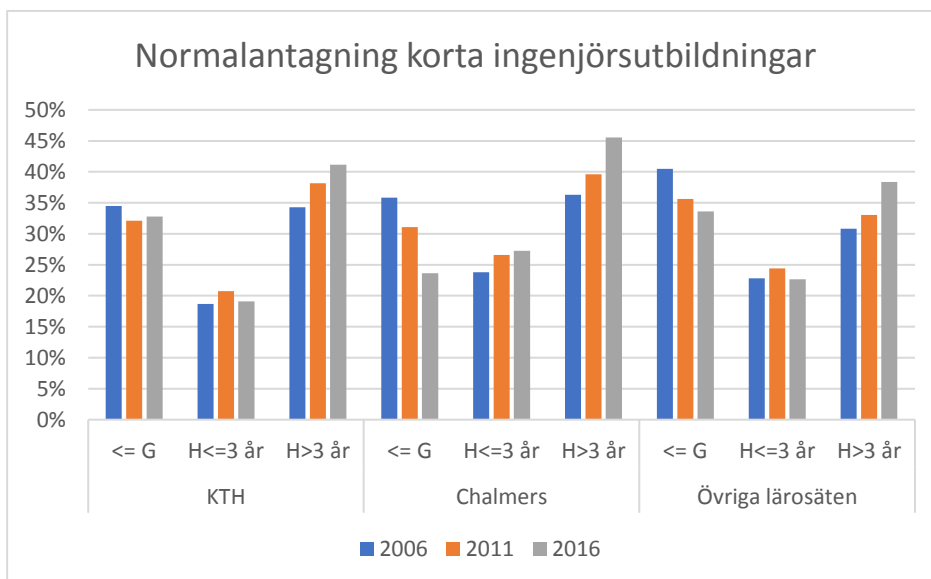
Föräldrarnas utbildningsbakgrund

Föräldrarnas högsta utbildningsnivå hämtades året innan antagningsåret och avser utbildningsnivån för den förälder med högst avslutade utbildning. Utbildningsnivån har grupperats till följande grupper:

- Gymnasial utbildning eller lägre
- Eftergymnasial utbildning kortare än 3 år
- Eftergymnasial utbildning, 3 år eller längre
- Okänd utbildningsnivå (här ingår både individer som saknar uppgift om föräldrar och individer vars föräldrar har okänd utbildningsnivå). Beroende på antagningsår och utbildningsform varierar i denna undersökning andelen studenter där föräldrarnas utbildningsnivå är okänd mellan 2 och 13 %.

Vi väljer här att fokusera på den första grupperingen "gymnasial utbildning eller lägre" för att se i vilken mån studenterna på basårutbildningar skiljer sig i detta avseende jämfört med de som antas till ingenjörutbildningar via gymnasiebetyg och högskoleprov. Liksom för övriga parametrar gör vi även jämförelser för de som fortsätter från basårutbildning till ingenjörutbildning. Andra undersökningar som fokuserat på detta område har konstaterat att det är mycket vanligare att skaffa sig en högre utbildning om någon av föräldrarna har en eftergymnasial utbildning (se t.ex. SCB, 2016). Och i takt med att föräldragenerationen har en allt högre utbildning är det färre och färre ungdomar som gör en klassresa. Detta är mycket troligen anledningen till att föräldrarnas utbildningsnivå konsekvent ökar under den 10-årsperiod som vår undersökning behandlar, oavsett om vi tittar på kort eller lång ingenjörutbildning eller på antagningen till basårutbildning.

Som omväxling börjar vi redovisningen av denna parameter med att visa hur fördelningen ser ut för de som antas via gymnasiebetyg och högskoleprov till ingenjörutbildningarna. I detta avseende är det mycket små könsmissiga skillnader, varför vi inte särskilt redovisar detta. Som synes i diagram 7 och 8 bekräftas både bilden av föräldrarnas ökande utbildningsnivå samt att antagningen till längre ingenjörutbildningar domineras av föräldrar med lång utbildningsbakgrund mycket mer påtagligt än antagningen till korta ingenjörutbildningar.

Förklaring till förkortningar i diagram.

<=G betyder Gymnasial utbildning eller lägre

H<=3 år betyder Eftergymnasial utbildning, kortare än 3 år

H>3 år betyder Eftergymnasial utbildning, 3 år eller längre

Med "övriga lärosäten" avses de fem lärosätena HiG, HV, JU, KaU och UmU.

Diagram 7. Föräldrarnas utbildningsbakgrund vid antagning till korta ingenjörutbildningar.

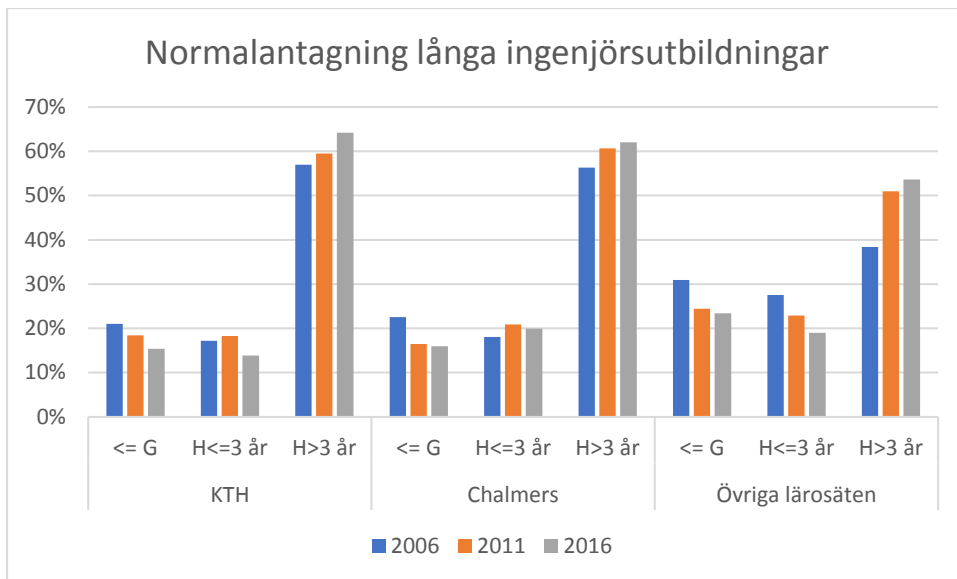

Diagram 8. Föräldrarnas utbildningsbakgrund vid antagning till långa ingenjörsutbildningar.

Efter att ha konstaterat ovanstående mönster över tid och mellan lärosäten övergår vi nu till att koncentrera oss till den senaste antagningen i studien, dvs. 2015 och 2016, och bara titta på alla lärosäten tillsammans. Vi jämför nu de som antagits till basårsutbildning 2015 med de som övergår till ingenjörsutbildningar och med de som antagits via gymnasiebetyg eller högskoleprov. Se diagram 9.

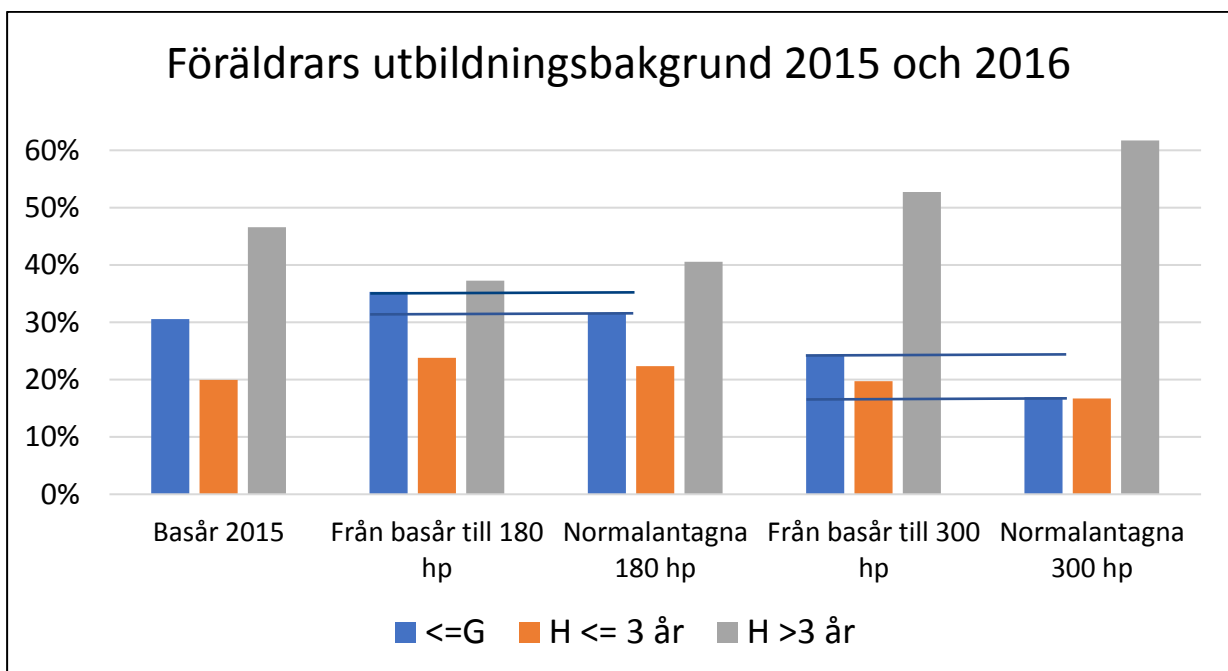

Diagram 9. Föräldrarnas utbildningsbakgrund vid antagning till basår, vid övergång från basår till ingenjörsutbildning samt vid antagning till ingenjörsutbildning via gymnasiebetyg och högskoleprov. Alla lärosäten och antagning 2015 respektive 2016.

Vi vill här rikta uppmärksamheten mot de markerade nivåskillnaderna i diagram 9. Dessa betyder att det är en större andel studenter vars föräldrar har en kort utbildningsbakgrund som kommer från basårsutbildning både till korta och långa ingenjörsutbildningar jämfört med de studenter som antas via gymnasiebetyg och högskoleprov. Även i detta avseende hjälper alltså basårsutbildningen till att bredda rekryteringen till ingenjörsutbildningar.

Slutsatser och diskussion

Vi har i studien kunnat visa att basårsutbildningar sammantaget leder till breddad rekrytering av ingenjörutbildningar i flera dimensioner. Starkast syns det på de parametrar som avser föräldrarnas utbildningsbakgrund och vilket gymnasieprogram studenterna kommer ifrån. Det är inte lika tydligt när det gäller könsfördelning eller utländsk/svensk bakgrund, även om det även här finns skillnader mellan studentgrupperna, inte minst på lärosätetsnivå. Det finns andra skillnader mellan lärosäten som är svåra att förklara utan att göra kompletterande studier, inte minst kring omgivande faktorer i regionen och/eller lärosätets rekryteringsområde med avseende på t.ex. föräldragenerationens utbildningsnivåer och förhållandet mellan utländsk/svensk bakgrund. Inte desto mindre är den övergripande slutsatsen att basårsutbildningarna tillför studentgrupperna inom ingenjörutbildningen en större mångfald.

En fråga som uppstår är om den breddade rekryteringen är skäl nog för att bedriva basårsutbildning i den omfattning som görs idag. Inte minst med tanke på att många lärosäten upplever en förhållandevis bra rekryteringssituation för ingenjörutbildningar, särskilt för de längre ingenjörutbildningarna. Studiens kvantitativa fokus ger inte tillräckligt underlag för att besvara den frågan, det behöver kompletteras med kvalitativa delar, exempelvis för att bättre förstå varför studenterna väljer basårsutbildningar. De skäl för att bedriva basårsutbildning som lärosätena anger och som redovisats i denna studie kan möjligen räcka för att förstå att universitet och högskolor värderar basårsutbildningar relativt högt, inte minst att de anser att de tar ett samhällsansvar och ger ungdomar en andra chans.

En viktig slutsats från studien är att en allt större del av rekryteringen till ingenjörutbildningarna bygger på studenter som tidigare har gått en basårsutbildning. 15 % av de studenter som i studien antogs till en ingenjörutbildning hösten 2016 hade tidigare varit registrerade på en basårsutbildning. Det går inte att förutsäga vad som skulle hända om exempelvis möjligheten att rekrytera till ingenjörutbildningar från basår försvann. Vi kan bara konstatera att då skulle en större andel studenter behöva rekryteras från den betygsmässiga "svansen" av de sökande till ingenjörutbildningar, vilket förmodligen inte skulle gagna exempelvis genomströmning och examensfrekvens. Betydligt mer säkert är att studentgrupperna på ingenjörutbildningarna skulle bli mer homogena och likriktade.

Det kanske mest överraskande resultatet i studien är att det är en relativt hög andel studenter från basåret som kommer från gymnasieskolans yrkesprogram, totalt sett 25 %, ännu högre på de mindre lärosätena i studien. Dessutom ser det som om dessa studenter i lika hög eller högre utsträckning fortsätter vidare efter basåret till ingenjörutbildningar jämfört med studenter som tidigare har gått ett högskoleförberedande gymnasieprogram. Med tanke på pågående samhällsdiskussion om allmän högskolebehörighet eller inte på yrkesprogrammen så är detta extra intressant. Basårsutbildningar organiserades ju ursprungligen för studenter från samhällsvetenskapliga och ekonomiska gymnasieutbildningar och det har enligt vad vi kan erfara inte gjorts några större justeringar av detta upplägg.

I just detta avseende finns inte, så vitt vi kan bedöma, något behov av förändring av förordningen som styr basårsutbildningar. Däremot kan vi konstatera att förordningens primära intention att använda basårsutbildning när det finns för få sökande till en utbildning, inte längre håller överallt, oavsett vilka kvalitativa eller kvantitativa faktorer vi tittar på. Det går förstås att diskutera om dagens omfattning är rätt eller om den skulle behöva minska eller t.o.m. öka, men om universitet och högskolor ska kunna fortsätta med sina basårsutbildningar i samma omfattning som idag behövs en förändring av förordningen. Den här studien visar att basårsutbildning leder till breddad rekrytering och det skulle möjligen kunna skrivas in i förordningen som ett uttalat mål med verksamheten.

Det här är en studie om studenternas bakgrund i basårsutbildningar, men det finns ett behov av flera andra studier, både för att utvärdera och förstå utbildningsformen och inte minst för

att utveckla den. Vi har pekat på flera möjliga kompletterande studier som i möjligaste mån dessutom bör vara nationella. Exempel på framtida frågeställningar är:

- Hur klarar sig basårsstudenter på efterföljande ingenjörstudier?
- Varför väljer studenter att gå basår (i stället för Komvux)?
- Hur bör övergången till efterföljande programutbildning regleras för att optimera studenternas inläring och högskoleförberedelse under basåret och samtidigt ge utrymme för ett underbyggt programval efter basårstudien på ett rättssäkert sätt?

Avslutningsvis hoppas vi att denna rapport bara är den första av flera om denna intressanta utbildningsform som varit sorgligt åsidosatt från myndigheters och andras sida under många år. Ska utbildningsformen utvecklas på ett gynnsamt sätt behöver någon samlande kraft hålla ett både vakande och utvecklande öga på den. Det behövs helt enkelt en omarbetad förordning och ett tydligare myndighetsansvar för basårstudier.

Referenser

Bryntesson, P-V., Cederborg Wincent, T. & Fagrell, P. (2015). Varför finns basår? I *Proceedings från 5:e Utvecklingskonferensen för Sveriges ingenjörstudier*. Uppsala, Sverige 18-19 november 2015, ss 117-120. ISSN 1404-3203.

LTU (2017). *Historik från 1971 och framåt. Åren 1971-1979*.
<https://www.ltu.se/ltu/Organisation/LTU-historik/1970> [2018-01-04]

SCB (2016). Temarapport 2016:1, Utbildning: Samband mellan barns och föräldrars utbildning.

SFS 1992:819. *Förordning om behörighetsgivande förutbildning vid universitet och högskolor*. Stockholm: Utbildningsdepartementet.

SFS 2007:432. *Förordning om behörighetsgivande förutbildning vid universitet och högskolor*. Stockholm: Utbildningsdepartementet.

Skolverket & Verket för högskoleservice (1994). *Tekniskt naturvetenskapligt basår, Nothäfte nr 1/1994*. Stockholm: Skolverket & Verket för högskoleservice i samverkan.

Studiens genomförande

Syften med denna studie har varit att öka kunskapen om hur gruppen studenter som antagits till basårsutbildning är sammansatt med avseende på:

- Könsfördelning
- Gymnasiebakgrund – gymnasieprogram och meritvärde
- Eventuell utländsk bakgrund
- Föräldrarnas utbildningsbakgrund

Vi ville även kunna jämföra denna statistik med motsvarande bakgrundstatistik för de studenter som antas direkt till ingenjörsprogram. Dessutom ville vi studera eventuella skillnader i bakgrundsprofil mellan de som avbryter en basårsutbildning och de som fortsätter en programutbildning. Slutligen ville vi kunna göra vissa jämförelser över tid.

Antagningsstatistik från sju universitet och högskolor har samlats in för tre olika antagningsår/antagningsomgångar. För antagning till basårsutbildning har statistik för höstterminen 2005, 2010 och 2015 samlats in och för programantagning till ingenjörsutbildningar har statistik för höstterminen 2006, 2011 och 2016 samlats in. Denna antagningsstatistik har sedan med hjälp av SCB kompletterats med uppgifter om utländsk/svensk bakgrund, föräldrarnas högsta utbildningsnivå, gymnasiebakgrund och genomsnittlig betygspoäng (meritvärde). Totalt har ca. 50 000 individer ingått i studien som genomförts under 2017. Resultat från SCB har levererats i form av avidentifierade tabeller, vilket gör att eventuella analyser av samvarians mellan olika variabler inte går att göra.

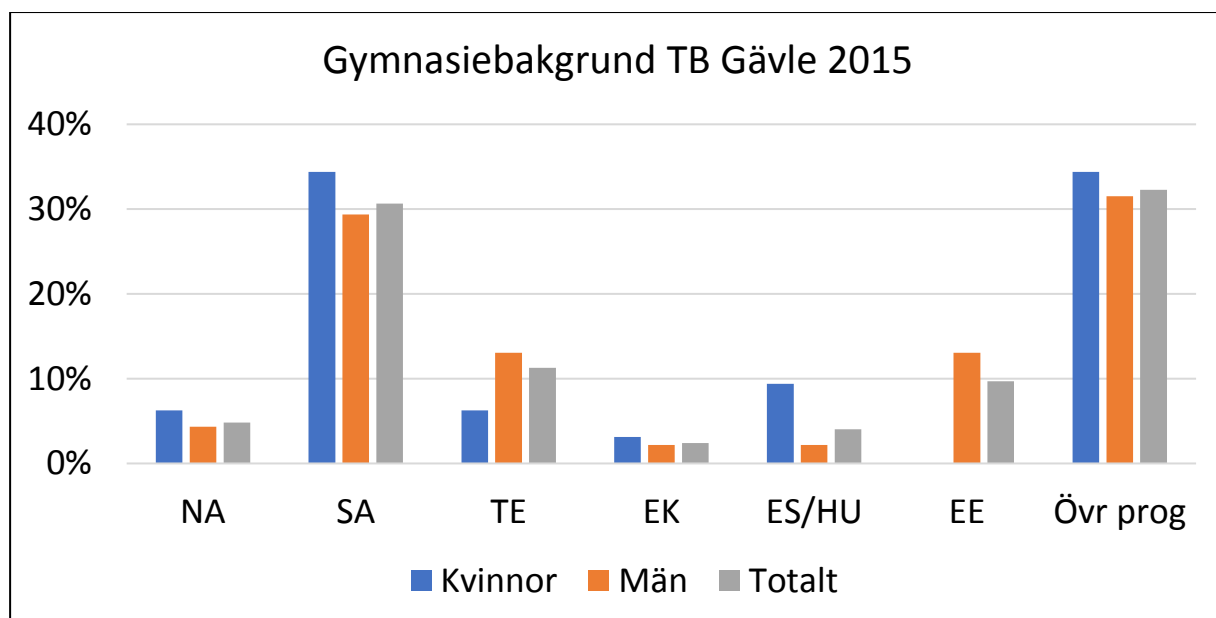
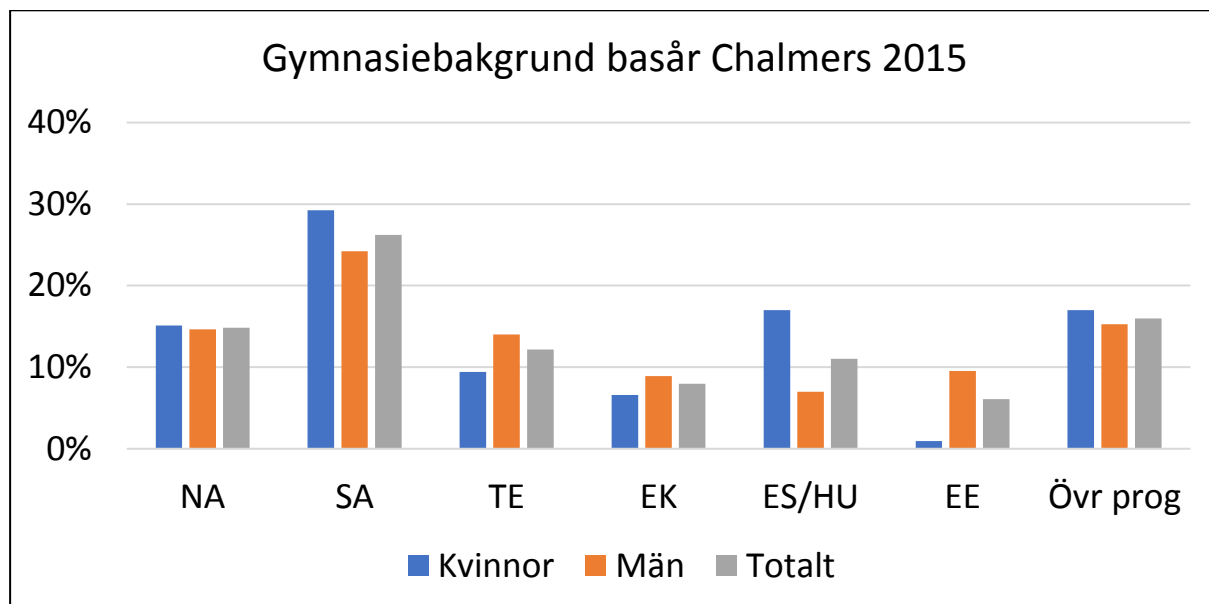
De sju lärosäten som ingått i studien är Chalmers tekniska högskola (CTH), Högskolan i Gävle (HiG), Högskolan Väst (HV), Jönköping university (JU), Karlstads universitet (KaU), KTH samt Umeå universitet (UmU). Uppskattningsvis står dessa tillsammans för cirka hälften av alla basårsstudenter och ingenjörstudenter i Sverige. Urvalet av dessa universitet och högskolor har gjorts för att få en spridning mellan små och stora, samt nya och gamla lärosäten. Vi har därmed inte genomfört en totalstudie, men vi tror att vi har fått en spridning i urvalet som gör att vi kan visa på likheter och skillnader mellan olika typer av lärosäten. För alla de ingående variablerna finns ett visst mått av bortfall och felkällor i materialet, men vår uppfattning är att detta varken påverkar helhetsbilden eller de jämförelser och slutsatser som vi gör.

En viktig avgränsning i denna studie är att vi inte kan jämföra hur studenter som har en bakgrund från basårsutbildning klarar sig i efterföljande ingenjörstudier jämfört med de som antagits via andra antagningskvoter.

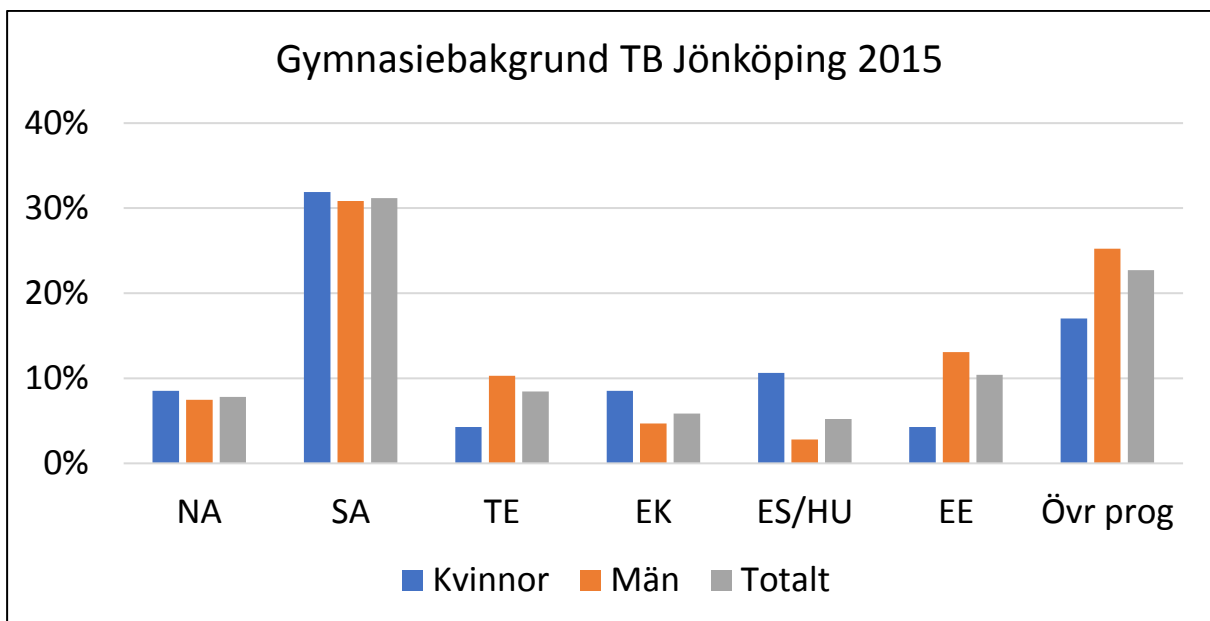
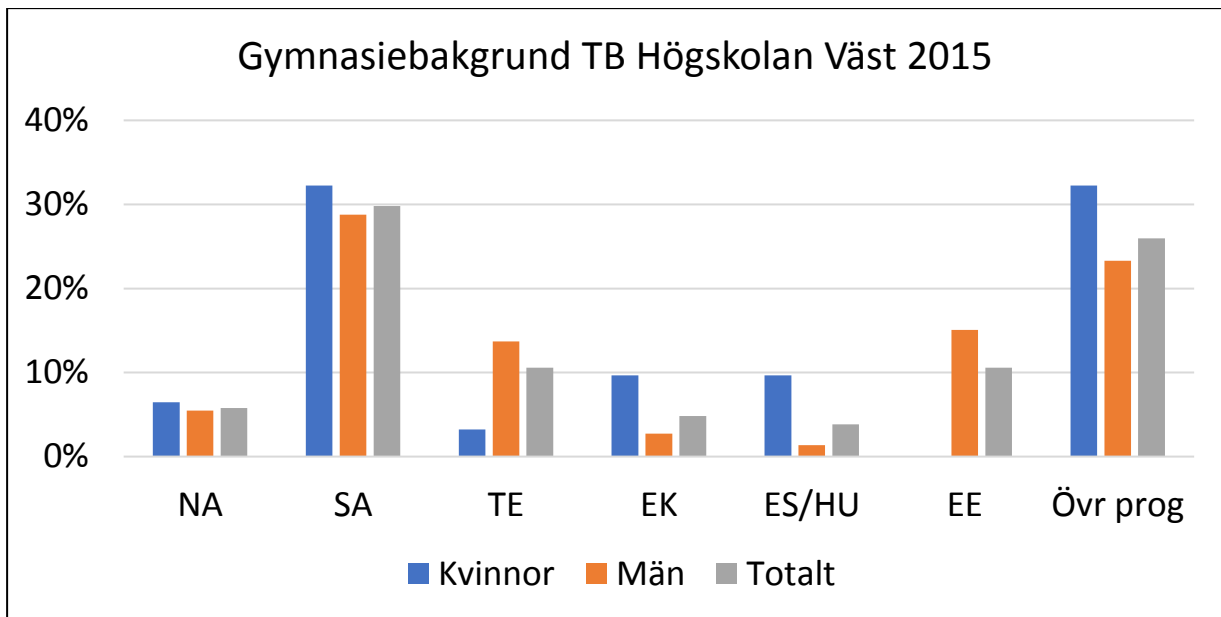
I presentationen ingår statistik för varje enskilt lärosäte när det gäller antagningen till basårsutbildningen. På grund av att de olika datagrupperna blir för små när det gäller övergången från basår till efterföljande ingenjörstudier har vi där tvingats gruppera och summera statistiken från Högskolan i Gävle, Högskolan Väst, Jönköping university, Karlstads universitet och Umeå universitet. Dessa fem lärosäten kallas i presentationen för "övriga lärosäten".

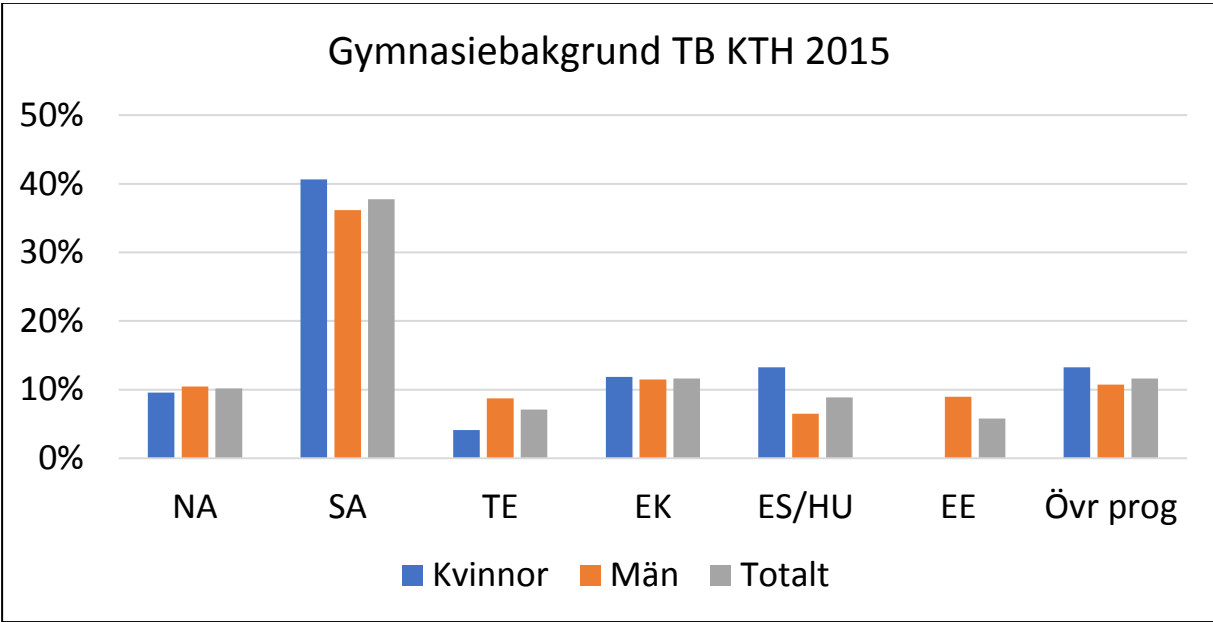
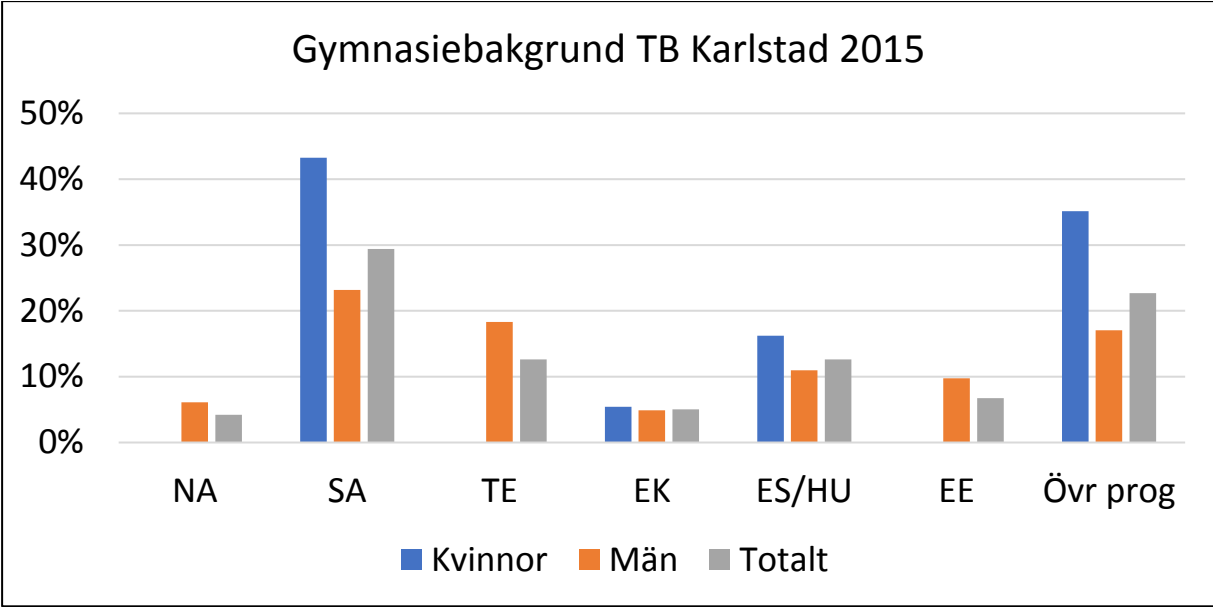
Diagram och tabeller

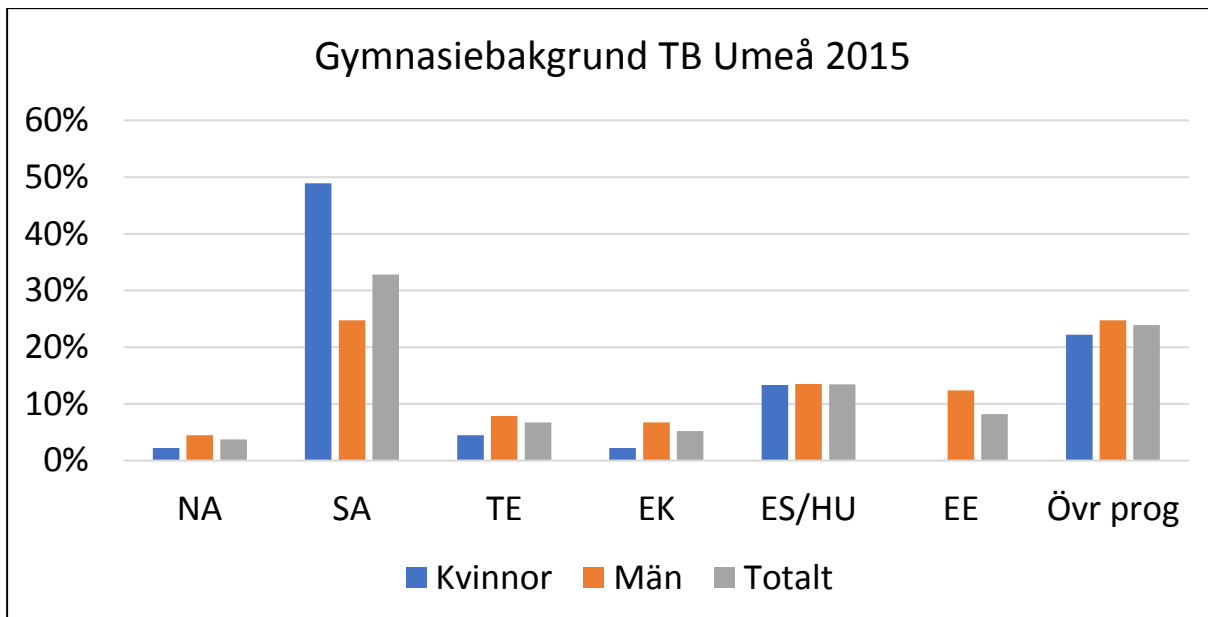
Gymnasiebakgrund antagning till basår 2015

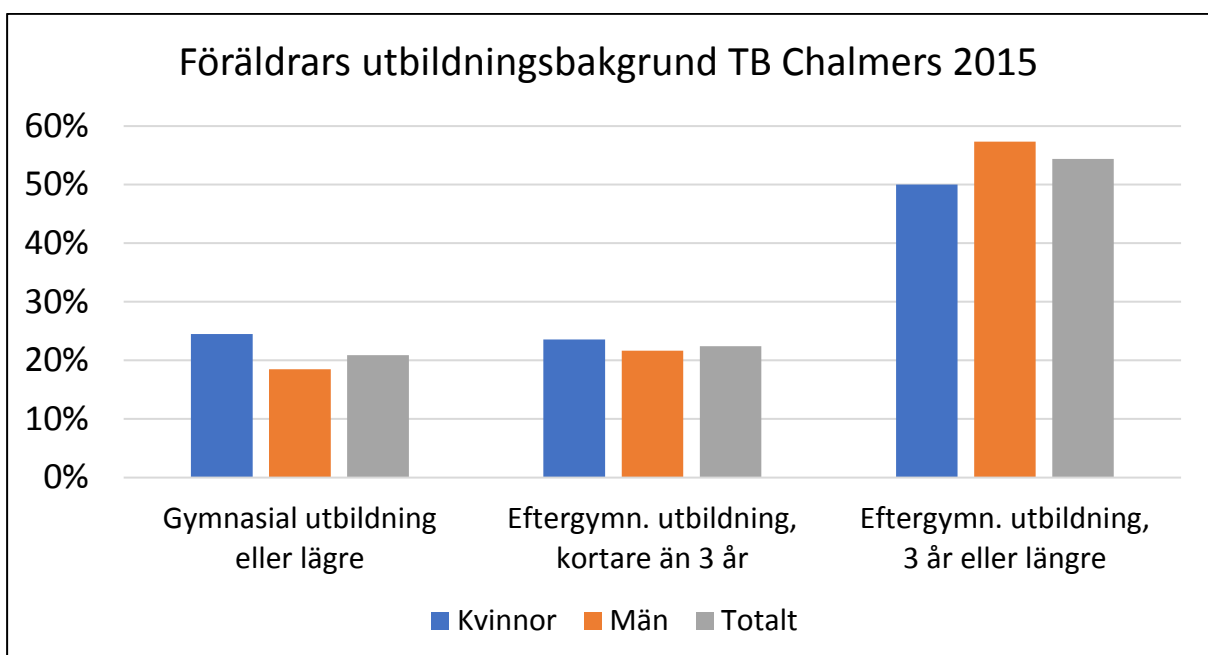

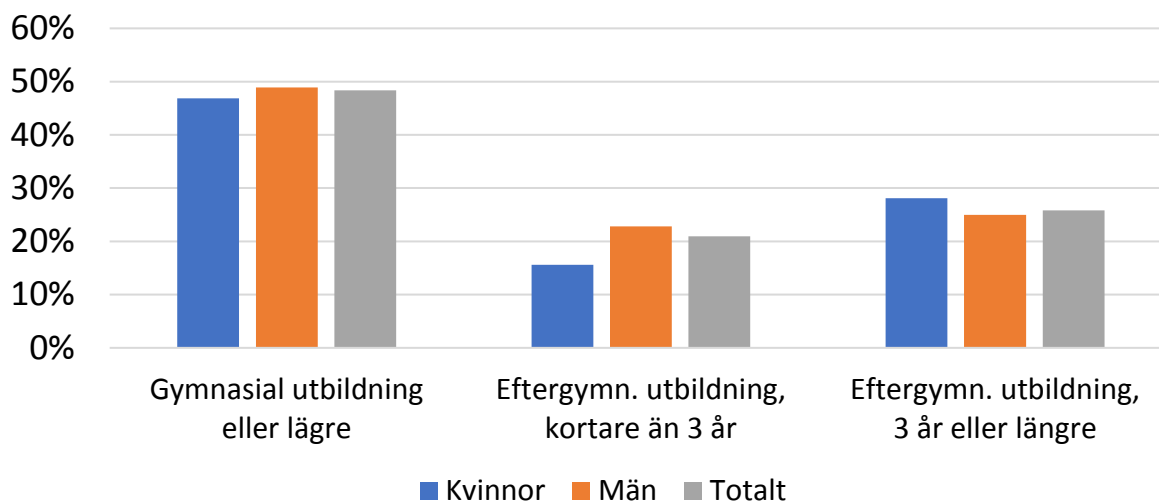

Föräldrars utbildningsbakgrund antagning till basår 2015

Föräldrars utbildningsbakgrund TB Gävle 2015

Föräldrars utbildningsbakgrund TB Högskolan Väst 2015

